

СУБ'ЄКТИВНІ ТА ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ В УКРАЇНІ “СІРОГО” ТА “ЧОРНОГО” КОРПОРАТИВНОГО РЕЙДЕРСТВА

А. В. Смітюх

Ці тези присвячено висвітленню передумов виникнення в Україні такого специфічного явища, як “корпоративні загарбання” - “чорного” та “сірого” корпоративного рейдерства. На нашу думку ці передумови можна чітко поділити на суб'єктивні та об'єктивні.

На перше місце серед суб'єктивних факторів слід поставити небажання підприємців (інвесторів) платити справедливую ринкову вартість за отримання контролю над суб'єктом господарювання, або майном [3, 3; 4, 23]. Довга доба приватизації привчила підприємців отримувати активи ніби ”з нічого”, як при утворенні Світу. Саме тоді склалося ставлення до державного майна як до такого, що може бути зайняте за принципом “ефективної окупації”, з подальшим узаконенням права власності через певні процедури. Згодом, коли більшість цікавих для інвестицій об'єктів опинилася у руках самих підприємців, це ставлення було перенесене також і на приватну власність.

Небажання платити за те, щоб отримати чуже майно у власність доповнюється у мотивації рейдерів тим фактором, що загарбання є найдешевшим способом придбання компанії. Отже, у поведінці деяких підприємців в Україні склалися певні стереотипи, майже “рефлекси” та уявлення про “найдешевіший засіб придбати те, що подобається”.

Ці суб’єктивні фактори поведінки обумовлюються, у свою чергу, низкою об’єктивних факторів, що розглядаються нижче.

Жодна “сіра”, або “чорна” рейдерська схема не може бути реалізована без задіяння корупційних важелів [5, 13], оскільки легалізація незаконного за своєю сутністю загарбання через ухвали та рішення судів та інших органів, залучення правоохоронних органів для подолання опору учасників (акціонерів) або власників вимагає особливої мотивації, яку забезпечує корупція.

Як правило, корупцію доповнює тиск на посадовців, зокрема суддів.

Недосконалість корпоративного права, процесуального закону та правозастосовчої практики є ще однією важливою передумовою виникнення рейдерства [2, 5]. Корупція та тиск є рушійними силами рейдерства, бо саме через них неможливе та абсурдне стає реальністю та набуває якості юридичних фактів, оформлених відповідними документами. Недосконалість закону та практики, у свою чергу, дозволяє трактувати випадки, коли неможливе стає реальністю як звичайні двозначні ситуації, або судові помилки. Саме поєднання цих факторів створює міцне підґрунття “чорного” та “сірого” корпоративного рейдерства (загарбань) в Україні.

Не можна ігнорувати і такий чинник, як сумнівна передісторія приватизації об’єктів [1, 130], що створює, в окремих випадках, добру нагоду для рейдера переглянути існуюче status quo та, використовуючи владні зв’язки, намагатися повернути об’єкт до державної (комунальної) власності із тим, щоб згодом самому стати його власником через повторну приватизацію.

Ще однією об’єктивною передумовою поширення “чорного” корпоративного рейдерства в Україні є структура розподілу корпоративного капіталу, що історично склалася. У країнах із сформованим фондовим ринком акції, як правило, розпорошені між багатьма акціонерами (бо володіння невеликим пакетом успішного підприємства забезпечує сталий прибуток у вигляді дивидендів) і великі пакети часто відсутні.

Через розпорошеність пакетів акцій, законодавства країн із сформованим фондовим ринком передбачають невеликий кворум для загальних зборів акціонерів. Так, згідно статті L225-96 Комерційного кодексу Франції позачергові загальні збори акціонерів вважаються законними, якщо присутні акціонери, або представники акціонерів, що володіють 1/3 голосуючих акцій, а на повторних зборах - % голосуючих акцій.

Отже, володіння таким пакетом забезпечує можливість здійснювати управління товариством. Утім, для контролюючого акціонера залишається небезпека, того, що певна особа інвестує значні кошти у скуповування розпорошених акцій і набере пакет більший, ніж у самого контролюючого акціонера. Саме така можливість є передумовою виникнення класичного білого рейдерства - технологій недружніх поглинань, представлених методиками скуповування акцій товариства на ринку, головним чином - у міноритарних акціонерів, з метою набрати пакет, достатній для того, щоб змінити менеджмент товариства. В Україні фондовий ринок вже багато років перебуває у стадії чи то формування чи то стагнації, більшість АТ було утворено при приватизації або корпоратизації державних підприємств, кворум на загальних зборах акціонерів становить 60%, через що у більшості товариств історично вже сформувалися великі контрольні пакети акцій.

Оскільки законним шляхом відсторонити мажоритарних акціонерів від управління товариством неможливо (за винятком банкрутства, передумови для якого є рідко), з урахуванням інших зазначених вище факторів (корупція, тиск на посадовців з одного боку та недосконалість корпоративного права, процесуального закону та правозастосовчої практики з іншого), корпоративне рейдерство в Україні є “чорним” та “сірим”, тобто - постає як корпоративні загарбання.

Література

1. Варналій З. С., Мазур І. І. Рейдерство в Україні: передумови та шляхи подолання // Стратегічні пріоритети. - 2007. - №2(3). - С. 129 - 136.
2. Зеркалов Д. В. Рейдеры. Пособие. - К.: КНТ, 2007. - 188 с.
3. Селиванова И. Правовые аспекты поглощения компаний в Украине // Юридичний радник. - 2006.- №3(11).-С. 35-38.
4. Симаков С. Рейдерство по-українски (краткий очерк) // Юридичний радник. - 2006. - №6(14).-С. 23-25.
5. Шемчук В. Рейдерство та корупція // Вісник прокуратури. - 2006. - №11(65). - С. 13-18.